

Щодо конституційності окремих норм Кримінального кодексу України, якими передбачена відповідальність за посягання на виборчі права громадян та їх право брати участь у референдумі

П. П. Андрушко,
кандидат юридичних наук,
професор, завідувач кафедри
кримінального права та
кримінології Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка

Законом України від 21 серпня 2009 р. № 1616-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» до Кримінального кодексу України були внесені доповнення (зміни), якими було криміналізовано окремі порушення законодавства про проведення виборів та референдуму, вчинені двома суб'єктами виборчого процесу – членом виборчої комісії і виборцем або громадянином, який бере участь у референдумі: частина перша статті 157 КК доповнена окремою формою передбаченого нею складу злочину (точніше – окремим складом злочину) – *ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин*, а статтею 158¹, якою цей Закон доповнив КК України, встановлено кримінальну відповідальність за *голосування виборцем, який бере участь у виборах або референдумі на виборчій дільниці більше ніж один раз*.

У Рішенні Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень законів України «Про вибори Президента України», «Про Державний реєстр виборців», «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» та Кодексу адміністративного судочинства України (справа про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України) від 19 жовтня 2009 р. № 26-рп/2009 зазначається, що Конституційний Суд України розглянув на пленарному засіданні справу за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) частини шостої статті 2, частини шостої статті 23, частини дев'ятої статті 24, частини дев'ятої статті 31, частин четвертої, п'ятої, дев'ятої статті 32, пунктів 1, 4, 5 частин другої статті 36-1, статті 49, абзацу першого частини першої, частин другої, п'ятої статті 56, абзацу другого частини четвертої статті 79, абзацу другого частини п'ятої статті 83, частин сьомої статті 84, статті 92, частин четвертої статті 94, частин четвертої статті 96, частин першої, четвертої, п'ятої, шостої статті 99, статті 100 Закону України «Про вибори Президента України» від 5 березня 1999 р. № 474-XIV (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., № 14, ст. 81) зі змінами, пункту 4 частини першої статті 109, частини шостої статті 117, другого речення частини четвертої, частини одинадцятої статті 172, частин десятої, дванадцятої статті 176 Кодексу адміністративного судочинства України зі змінами, частини сьомої статті 14, частин першої, другої статті 17, другого речення пункту 3-1 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про державний реєстр

Автор аналізує законодавчі помилки у змісті нових складів злочинів проти виборчих прав громадян, обґрунтовує неконституційність норми § 51 Регламенту Конституційного Суду України та доводить, що конституційне провадження не може бути припинено навіть у випадку, якщо були наявні підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, зокрема, недостатність наведених суб'єктом права на конституційне подання аргументів щодо неконституційності правового акта.

Ключові слова: Конституційний Суд України, виборчі права, кримінальна відповідальність

виборців» від 22 лютого 2007 р. № 698-V (Відомості Верховної Ради України, 2007 р., № 20, ст. 282) зі змінами, абзацу четвертого підпункту 4 пункту 3, підпункту 8, абзацу другого підпункту 9, підпунктів 14, 15, абзаців третього, дев'ятого, дев'ятнадцятого підпункту 26, підпунктів 34, 46 пункту 4, підпункту 4 пункту 5 розділу I, пункту 3 розділу II «Прикінцеві положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» від 21 серпня 2009 р. № 1616-VI (Голос України, 2009 р., 10 вересня), конституційне провадження у справі за якими було відкрито Ухвалою Колегії КС України від 25 вересня 2009 р.

Конституційний Суд України Ухвалою від 6 жовтня 2009 р. об'єднав конституційні провадження у справах за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України в одне конституційне провадження.

У процесі розгляду матеріалів справи Конституційний Суд України Ухвалою від 19 жовтня 2009 р. роз'єднав конституційне провадження за вказаними поданнями на дві справи, виділивши окреме конституційне провадження щодо конституційності положень статей 157 і 158-1 Кримінального кодексу України.

Приводом для розгляду справи, відповідно до ст.ст. 39, 40 Закону України «Про Конституційний Суд України», стали конституційні подання Президента України та 48 народних депутатів України.

Підставою для розгляду справи, згідно зі ст.ст. 71, 82 Закону України «Про Конституційний Суд України», є наявність спірних питань щодо конституційності зазначених положень.

Проте Ухвалою від 28 грудня 2009 р. № 79-уп/2009 Конституційний Суд України припинив конституційне провадження у справі за конституційним поданням Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 157, статті 158¹ Кримінального кодексу України зі змінами на підставі пункту 2 статті 45 Закону України «Про Конституційний Суд України» – «невідповідність конституційних подань вимогам, передбаченим Конституцією України, Законом України «Про Конституційний Суд України» [4].

Ще до прийняття 28 грудня 2009 р. КС України згадуваної ухвали у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення кримінальної відповідальності за порушення виборчого законодавства» (реєстр. № 5424 від 9 грудня 2009 р.), внесений

народним депутатом України В. Р. Мойсиком, яким пропонувалось внести такі зміни до КК України:

1. У абзаці першому частини першої статті 157 слова «ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин» замінити словами «умисне систематичне невиконання членом виборчої комісії чи членом комісії з референдуму покладених на нього обов'язків, в тому числі шляхом ухилення від участі у роботі комісії, з метою створення чи поєднане із створенням перепон для виконання виборчою комісією чи комісією з референдуму, а також іншими суб'єктами виборчого процесу чи процесу референдуму своїх повноважень».
2. Абзац перший частини першої статті 158 викласти у такій редакції:
«1. Незаконне виготовлення, підроблення, або зберігання чи використання завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів чи бюлетенів для голосування на референдумі, а також використання для голосування незаконно виготовлених, підроблених чи незаконно одержаних виборчих бюлетенів або бюлетенів для голосування на референдумі».
3. Абзац перший частини першої статті 158¹ викласти у такій редакції: «1. Голосування виборцем або громадянином, який бере участь у референдумі, на виборчій дільниці чи дільниці для голосування на референдумі, де до списку виборців чи до списку громадян, які мають право брати участь у референдумі, він включений, у день проведення голосування з відповідних виборів чи референдуму більше ніж один раз за кожним видом виборів чи референдуму».
4. Статтю 160 виключити.»

У висновку на цей проект Закону Головне науково-експертне управління Верховної Ради України погодилося з тим, що «внесене до ч. 1 ст. 157 КК Законом № 1616-VI від 21 серпня 2009 р. формулювання, яке пропонується замінити, справді є невдалим: «Зокрема, впадає в око очевидний пропуск у ньому слів «від участі» перед словами «у роботі комісії». Водночас Головне науково-експертне управління вважає, що і формулювання, запропоноване проектом Закону № 5424, також викликає сумніви в його необхідності, а притягнення до відповідальності осіб, які вчинили діяння, описане у запропонованій проектом зміні до ч. 1 ст. 157 КК, буде істотно ускладнене у зв'язку з тим, що проектом передбачається необхідність встановлення мети цього діяння, у той час як чинною ч. 1 ст. 157 такої вимоги не передбачається. Головне науково-експертне управління вважає за доцільне просто вилучити із ч. 1 ст. 157 слова «ухилення члена виборчої комісії у

роботі комісії без поважних причин».

Щодо запропонованих проектом Закону № 5424 змін до ст. 158¹ КК, на думку головного науково-експертного управління, опис діяння, запропонований у проекті, є надто громіздким і до того ж викладеним таким чином, що у разі неодноразового голосування на одній і тій самій виборчій дільниці особа підлягає кримінальній відповідальності, а у разі неодноразового голосування на різних дільницях – ні. Тому краще або залишити ч. 1 ст. 158¹ у чинній редакції, або викласти опис забороненого діяння таким чином: «Неодноразове голосування особою, яка бере участь у виборах чи референдумі, з одного і того самого питання, яке вирішується на виборах чи референдумі».

Критично поставилося Головне науково-експертне управління і до запропонованих проектом Закону № 5424 змін до ч. 1 ст. 158 КК, вважаючи, що, по-перше, підроблення виборчих документів (у тому числі і виборчих бюлетенів та бюлетенів для голосування на референдумі) уже передбачене ч. 2 ст. 158, і, по-друге, зайвим виглядає слово «завідомо» у формулюванні «використання завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів чи бюлетенів для голосування на референдумі», оскільки особа, яка використовує такий бюлетень, може знати, що він виготовлений незаконно, та зазвичай не знає, чи усвідомлював незаконність виготовлення той, хто виготовив цей бюлетень (тобто чи було виготовлення завідомо незаконним). Тому включення слова «завідомо» призведе, на думку Головного науково-експертного управління, до того, що буде взагалі неможливо притягнути до відповідальності жодну особу, яка голосуватиме чи іншим шляхом використовуватиме незаконно виготовлені бюлетені.

Даючи загальну оцінку проекту Закону № 5424, Головне науково-експертне управління розробило висновок, що запропоновані зміни і доповнення потребують подальшого удосконалення і не можуть бути прийняті у їх нинішньому вигляді, а тому законопроект потребує доопрацювання. З останнім висновком слід погодитись, але доопрацювання законопроекту могло б бути здійснене під час підготовки його до другого читання. У висновку Комітету Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності щодо проекту Закону № 5424 зазначається, що з його прийняттям буде вдосконалено механізм правового регулювання кримінальної відповідальності за деякі злочини проти виборчих прав громадян, і тому Комітет вважає за можливе рекомендувати Верховній Раді України прийняти законопроект у першому читанні

за основу.

При розгляді проекту Закону № 5424 у першому читанні 1 березня 2011 р. Верховна Рада України не взяла до уваги висновки Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності та Головного науково-експертного управління Верховної Ради України і відхилила та зняла проект Закону № 5424 з розгляду.

1. Особливості визначення у диспозиції частини 1 статті 157 КК України ознак складу злочину ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин.

Суб'єктом злочину у формі ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин законодавець визнав лише фізичну особу – громадянина України, яка має статус члена відповідної виборчої комісії – Центральної виборчої комісії, окружної (територіальної) або дільничної виборчої комісії, і чомусь не визнав суб'єктом цього злочину громадянина, який є членом комісії з референдуму, оскільки комісії з референдуму не є формально різновидом виборчих комісій.

Визначення (встановлення), яке суспільно небезпечно діяння слід визнати злочином чи адміністративним правопорушенням, як і визначення ступеня потенційної суспільної небезпечності діяння, та визначення видів і розмірів можливого покарання за його вчинення, є виключним правом (компетенцією) Верховної Ради України. Пунктом 22 ч. 1 ст. Конституції України встановлено, що виключно законами України визначаються: засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. *Жоден інший орган, в тому числі і Конституційний Суд України, не наділені правом визначати, які діяння мають вважатись (визнаватись) злочинами, а які – адміністративними правопорушеннями.*

Оскільки Кримінальний кодекс України доповнений статтею 158¹ і зміни до його ст. 157 внесені Законом від 21 серпня 2009 р., який має назву «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України», обґрунтованим є висновок, що законодавець, приймаючи цей Закон, мав на меті вдосконалити саме (лише) законодавство, яке регулює організацію і проведення виборів Президента України, а не виборче законодавство взагалі. Тому і вносячи зміни до Кримінального кодексу України (доповнення його статтею 158¹ та доповнення його ст. 157 новою формою вчинення передбаченого нею складу злочину) щодо встановлення кримінальної відповідальності за окремі порушення виборчого законодавства при проведенні

виборів Президента України, законодавець, очевидно, врахував лише особливості виборчого процесу (здійснення суб'єктами, віднесеними ст.ст. 1, 2 Закону «Про вибори Президента України» до суб'єктів виборчого процесу, виборчих процедур, передбачених цим Законом), – організації та проведення виборів Президента України і не врахував особливостей процесу проведення інших видів виборів та процесу проведення референдуму. Проте слід констатувати, що при цьому законодавець не повною мірою врахував і особливості виборчого процесу при проведенні виборів Президента України, а саме те, що Законом «Про вибори Президента України» передбачається можливість повторного голосування, підстави і порядок призначення якого визначені статтею 84 названого Закону, а порядок проведення – його статтею 85. Враховуючи соціально-політичну ситуацію в Україні, можна було прогнозувати з високою часткою ймовірності, що обрання Президента України під час виборів у 2010 році здійснюватиметься при проведенні повторного голосування, що і мало місце фактично.

Повноваження окружних та дільничних виборчих комісій щодо організації і проведення виборів Президента України починаються з дня, наступного після дня прийняття рішення про їх утворення, і закінчуються через п'ятнадцять днів після офіційного оголошення Центральною виборчою комісією результатів виборів Президента України (ч. 2 ст. 26, ч. 2 ст. 27 Закону «Про вибори Президента України» в редакції Закону від 21 серпня 2009 р. № 1616-VI).

Повноваження окружної та дільничної виборчих комісій щодо підготовки та проведення виборів народних депутатів України починаються з моменту складення присяги, текст якої затверджений у ч. 3 ст. 36 Закону «Про вибори народних депутатів України», не менш як двома третинами їх мінімального складу, визначених ч. 1 ст. 27 та частинами 2, 3 ст. 28 Закону «Про вибори народних депутатів України», на їх першому засіданні, яке проводиться не пізніше як на третій день після дня прийняття рішення про їх утворення (ч. 1 ст. 31, ч. 1 ст. 32 названого Закону), і припиняються через двадцять (окружної комісії) та п'ятнадцять (дільничної комісії) днів після дня офіційного оприлюднення Центральною виборчою комісією результатів виборів депутатів у порядку, встановленому Законом «Про вибори народних депутатів України» (ч. 3 ст. 31, ч. 3 ст. 32 названого Закону). Складання присяги членами виборчих комісій при проведенні інших видів виборів виборчими законами не передбачається.

Повноваження дільничної виборчої комісії щодо організації та проведення виборів депутатів

Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних та міських голів починаються з дня прийняття рішення про її утворення і закінчуються через десять днів після офіційного оприлюднення відповідними територіальними виборчими комісіями результатів виборів (ч. 1 ст. 25 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»). Територіальна виборча комісія щодо організації та проведення виборів депутатів місцевих рад, сільських, селищних, міських голів на період здійснення своїх повноважень є постійно діючим органом, який забезпечує організацію і проведення відповідних місцевих виборів (ч. 1 ст. 24 названого Закону).

Згідно з Законом «Про вибори народних депутатів України» та Законом «Про вибори Президента України», окружні (територіальні) та дільничні виборчі комісії не є постійно діючими органами – вони утворюються лише для проведення відповідних виборів. Виборчі дільниці утворюються також лише для підготовки і проведення голосування та підрахунку голосів виборців при проведенні відповідних виборів.

Статусу члена виборчої комісії громадянин набуває з моменту прийняття рішення про утворення відповідної комісії, до складу якої включений громадянин, чи з моменту прийняття рішення про включення його до складу вже створеної (діючої) виборчої комісії. Порядок утворення Центральної виборчої комісії визначений Законом України «Про Центральну виборчу комісію», а утворення окружних (територіальних) та дільничних виборчих комісій – відповідними виборчими законами, зокрема, статтями 23 та 24 Закону України «Про вибори Президента України».

При вирішенні питання про те, утворює чи ні невиконання членом виборчої комісії покладених на нього обов'язків, в тому числі обов'язків брати участь у засіданнях виборчої комісії, виконувати рішення виборчої комісії та виконувати обов'язки, покладені на нього згідно з їх розподілом у комісії, склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 157 КК, необхідно враховувати, що:

1) згідно зі ст. 11 КК, злочином визнається не будь-яке вчинене суб'єктом злочину передбачене КК діяння, а діяння, яке є суспільно небезпечним, тобто таке діяння, яке заподіяло істотну шкоду фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі, або могло заподіяти таку шкоду, тобто яке створювало реальну загрозу заподіяння такої шкоди. Шкода інтересам виборця чи громадянина, який бере участь у референдумі, а також інтересам суспільства і держави, може виражатись у позбавленні громадянина можливості здійснити

своє право взяти участь у голосуванні, створенні йому перепон для здійснення такого права чи перепон іншим членам виборчої комісії у виконанні покладених на них обов'язків;

2) згідно з ч. 4 ст. 30 Закону «Про вибори Президента України», у разі систематичного невиконання членом виборчої комісії покладених на нього обов'язків, засвідченого не менш як двома рішеннями з цього приводу виборчої комісії, до складу якої входить громадянин, а також систематичного або грубого порушення ним законодавства України про вибори, встановленого рішенням суду або рішенням виборчої комісії вищого рівня, повноваження такого громадянина як члена виборчої комісії достроково припиняються виборчою комісією вищого рівня, яка утворила відповідну виборчу комісію.

Логіко-граматичне тлумачення тексту диспозиції ч. 1 ст. 157 КК із змінами, внесеними Законом від 21 серпня 2009 р., дає підстави для висновку, що ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин законодавцем визначено не як один із альтернативних способів перешкоджання вільному здійсненню громадянином свого виборчого права або права брати участь у референдумі чи способів перешкоджання діяльності осіб, зазначених у диспозиції ч. 1 ст. 157 КК, а як самостійна форма вчинення злочину, склад якого передбачений ч. 1 ст. 157 КК, а ще конкретніше – **як окремий склад злочину**. При цьому законодавець передбачив відповідальність за сам факт ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин, не обумовлюючи підстави (умови) такої відповідальності ні мотивами і метою вчинення зазначених діянь, ні будь-якими наслідками таких діянь, зокрема, тим, перешкодило чи ні ухилення члена виборчої комісії громадянину здійснити своє виборче право.

Системне, логіко-граматичне тлумачення норми, сформульованої у ст. 157 КК, з урахуванням назви складів злочинів, передбачених цією статтею, – «перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача», – обумовлює висновок, що діяннями, відповідальність за які передбачена частинами 1 та 4 ст. 157 КК, мають бути реально створені перепони здійсненню або, принаймні, створена реальна загроза здійсненню громадянином виборчого права або права брати участь у референдумі чи перепони діяльності інших суб'єктів виборчого процесу чи офіційного спостерігача у здійсненні ними своїх повноважень.

За виборчими законами, член виборчої комісії зобов'язаний брати участь у засіданнях виборчої

комісії, виконувати рішення виборчої комісії та обов'язки, покладені на нього згідно з їх розподілом у комісії, а також інші обов'язки відповідно до виборчих та інших законів України (частини 6, 7 Закону «Про вибори Президента України»).

Згідно з ч. 6 ст. 24 Закону «Про вибори Президента України», до подання про кандидатур до складу дільничної виборчої комісії додаються заяви осіб, запропонованих до складу відповідної дільничної виборчої комісії, про згоду на участь у її роботі.

Повноваження члена територіальної, дільничної виборчої комісії припиняються достроково виборчою комісією, яка її утворила, у зв'язку, зокрема, з: 1) особистою заявою про складення повноважень члена комісії; 2) систематичним невиконанням покладених на нього обов'язків, засвідченим не менш як двома рішеннями з цього приводу виборчої комісії, до складу якої входить особа; 3) систематичним або грубим порушенням нею законодавства України про вибори, встановленим рішенням суду або рішенням виборчої комісії вищого рівня (ч. 4 ст. 30 Закону «Про вибори Президента України»).

Оскільки громадянин вважається членом виборчої комісії (має правовий статус члена виборчої комісії) до моменту прийняття рішення органом, який утворив відповідну виборчу комісію (для дільничних та територіальних (окружних) виборчих комісій це виборча комісія вищого рівня) про виключення його із складу виборчої комісії (припинення (складення) повноважень члена виборчої комісії), то у випадку, якщо громадянин подав особисту заяву про складення повноважень члена комісії, але до моменту прийняття виборчою комісією вищого рівня рішення про припинення його повноважень як члена виборчої комісії він ухилятиметься від участі у її роботі, його дії формально є такими, що містять склад злочину, передбачений ч. 1 ст. 157 КК.

Суб'єктом злочину у цій формі може бути член будь-якої – Центральної виборчої, територіальної (окружної) чи дільничної виборчої комісії з моменту набуття ним статусу члена відповідної виборчої комісії і до моменту прийняття рішення про припинення повноважень члена комісії.

Нова ознака об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 157 КК, – ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин – сформульована з недотриманням правил законодавчої техніки і правил граматики, системно і змістовно не узгоджена з іншими альтернативними ознаками об'єктивної сторони цього складу злочину:

по-перше, ухилитись член виборчої комісії може від участі у роботі такої комісії, а не «ухили-

тись у роботі комісії». Ухилитися можна від чогось, а не у чомусь;

по-друге, законодавець передбачив (встановив) відповідальність за ухилення члена комісії від участі в роботі лише виборчої комісії і не встановив кримінальної відповідальності членів комісії з референдуму за ухилення без поважних причин від участі у роботі комісії з референдуму;

по-третє, зайвою є вказівка на те, що ухилення від участі в роботі комісії є злочином за умови, що воно вчинене без поважних причин.

За наявності поважних причин, які перешкоджають члену виборчої комісії брати участь у її роботі, мова може йти не про ухилення у роботі комісії, а про неможливість участі у роботі комісії. Наявність поважних причин унеможливорює виконання членом виборчої комісії покладених на нього обов'язків, виправдовує його бездіяльність, усуває протиправність його дій. Законодавчий опис нової ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 157 КК, мав би бути виражений формулюванням «ухилення члена виборчої комісії від участі у роботі комісії» або ж формулюванням «ухилення члена виборчої комісії від роботи у комісії».

Причини неучасті члена виборчої комісії у роботі комісії можуть бути об'єктивного і суб'єктивного характеру. Причини суб'єктивного характеру – це небажання члена виборчої комісії брати участь у роботі комісії. При цьому мотиви і мета неучасті у роботі комісії можуть бути різними і на кваліфікацію дій винної особи не впливають. Метою неучасті члена виборчої комісії у її роботі, яка має розцінюватись як умисне ухилення від участі у роботі комісії, може бути, зокрема, перешкодження роботі комісії, створення перепон для виконання виборчою комісією покладених на неї законом обов'язків, зрив проведення голосування на виборчій дільниці.

Причини неучасті члена виборчої комісії у її роботі об'єктивного характеру можуть бути різними: хвороба особи чи хвороба членів сім'ї, перебої у роботі транспорту, стихійне лихо, погодні умови, причини техногенного характеру тощо. Питання про те, чи були ці причини поважними, тобто такими, що унеможливили участь члена виборчої комісії у її роботі, має вирішуватись у кожному конкретному випадку окремо. В одних випадках вони можуть бути визнані поважними, в іншому – ні.

Громадянин вважається членом виборчої комісії до моменту прийняття рішення про припинення його повноважень члена комісії в порядку і з підстав, передбачених виборчими законами, зокрема, в порядку, передбаченому ст. 30 Закону «Про вибори Президента України». Згідно з ч. 4

цієї статті, повноваження члена окружної, дільничної виборчої комісії припиняються або одночасно з припиненням повноважень відповідної виборчої комісії, або достроково – з підстав, передбачених пунктами 1–12 цієї частини ст. 30 названого Закону, зокрема, за особистою заявою про складення повноважень члена комісії, у разі систематичного невиконання ним покладених на нього обов'язків, засвідченим не менш як двома рішеннями з цього приводу виборчої комісії, до складу якої він входить, а також у разі систематичного або грубого порушення ним законодавства України про вибори, встановленим рішенням суду або рішенням виборчої комісії вищого рівня.

Лише для підготовки і проведення голосування та підрахунку голосів у випадку чергових, а також інших місцевих виборів, які проводяться одночасно з виборами народних депутатів України, використовуються звичайні, а також спеціальні виборчі дільниці, що утворені у стаціонарних лікувальних закладах для проведення виборів народних депутатів України (ч. 2 ст. 18 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»).

Ознаки нової форми вчинення злочину, склад якого передбачений ст. 157 КК (нового складу злочину, передбаченого у ч. 1 ст. 157 КК), потребують конкретизації і уточнення з урахуванням положень виборчих законів, якими визначаються правовий статус, права та обов'язки членів виборчих комісій та ознаки складів злочинів, передбачених ст. 157 КК.

Як видається, у статті 157 КК слова «ухилення члена виборчої комісії у роботі комісії без поважних причин» мали б бути замінені словами «умисне систематичне невиконання членом виборчої комісії чи членом комісії з референдуму покладених на нього обов'язків, в тому числі шляхом ухилення від участі у роботі комісії, з метою створення чи поєднане із створенням перепон для виконання виборчою комісією чи комісією з референдуму, а також іншими суб'єктами виборчого процесу чи процесу референдуму своїх повноважень».

2. Особливості визначення ознак складу злочину голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз (ст. 158⁴ КК України).

У Законі «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України» від 21 серпня 2009 р. № 1616-VI відсутня преамбула, в якій би визначались сфера регулювання, завдання і мета його прийняття. Враховуючи (виходячи із) назви цього Закону, слід

констатувати (можна зробити висновок), що законодавець «мав на меті» вдосконалити саме законодавство щодо підготовки, організації і проведення лише одного виду виборів – виборів Президента України та вдосконалити механізм правового регулювання, в тому числі кримінально-правового, процесу виборів Президента України. Проте законодавець не врахував («забув»), що крім виборів Президента України, є ще вибори народних депутатів України та вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, виборчий процес при проведенні яких має певні особливості, формально і змістовно відмінні від процесу організації та проведення виборів Президента України.

Слід врахувати, що у нормах Особливої частини КК, сформульованих у її статтях, не визначаються мотиви і мета їх прийняття, як не визначаються і їх завдання та сфера суспільних відносин, на які вони поширюються. Зокрема, у ст. 158¹ КК не обумовлюється, що нею передбачена відповідальність за голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз саме (лише) при проведенні голосування з виборів Президента України. Формулювання «голосування виборцем, який бере участь у виборах або референдумі», свідчить, що у ній йдеться про голосування виборцем при проведенні будь-якого із трьох видів виборів – виборів Президента України, виборів народних депутатів України та місцевих виборів, а також про голосування при проведенні референдуму. Саме цього і не врахував законодавець, визначаючи ознаки складу злочину, передбаченого ст. 158¹ КК, – законодавець абстрагувався і врахував лише особливості процесу підготовки і проведення тільки одного виду виборів – виборів Президента України, та і то лише проведення голосування в перший день виборів, і не врахував, що при проведенні виборів Президента України, як правило, має місце повторне голосування і можуть бути повторні вибори. Згідно ж з нормами Закону «Про вибори Президента України», і повторне голосування, і голосування при проведенні повторних виборів проводяться на тих самих виборчих дільницях (ч. 2 ст. 89).

Необхідно враховувати, що виборчі закони передбачають можливість і право певних категорій виборців здійснювати голосування у день проведення виборів не у приміщенні для голосування звичайної виборчої дільниці, де вони включені до списку виборців, а у місці їх проживання чи перебування. Голосування у місцях проживання чи перебування, яке знаходиться у межах території виборчої дільниці, є «голосуванням на виборчій дільниці».

Системно-логічне тлумачення виборчих законів дає підстави стверджувати, що під виборцем у них, а відтак, і у ст. 158¹ КК, мається на увазі (розуміється) не просто громадянин України, який має активне виборче право, а громадянин, який на день проведення голосування включений до списку виборців на конкретній виборчій дільниці при проведенні відповідних виборів. Правовий статус виборця громадянин при проведенні голосування у день відповідних виборів має лише на території виборчої дільниці, до списку виборців якої він включений.

Під голосуванням виборця на виборчій дільниці слід розуміти заповнення ним виборчого бюлетеня, виданого йому виборчою дільничною комісією (членом дільничної виборчої комісії), та опускання заповненого виборчого бюлетеня до виборчої скриньки в порядку, встановленому виборчими законами.

В разі одночасного проведення кількох видів місцевих виборів виборець отримує декілька виборчих бюлетенів – за кожним видом виборів окремий бюлетень. Опускаючи заповнені виборчі бюлетені до виборчої скриньки, виборець здійснює голосування за кожним видом місцевих виборів окремо, тобто **голосує більше ніж один раз на виборчій дільниці**.

Здійснюючи голосування на виборчій дільниці, до списку виборців на якій він не включений, зокрема, виборчим бюлетенем, незаконно отриманим ним від інших осіб, громадянин, заповнивши його і опустивши до виборчої скриньки чи просто опустивши одержаний незаконно бюлетень до виборчої скриньки (як заповнений іншою особою, так і незаповнений), тобто фактично здійснивши голосування за іншу особу, виступає у статусі не виборця, оскільки він не включений до списку виборців цієї виборчої дільниці, а звичайного громадянина.

Згідно з виборчими законами, виборець не має прав передавати свій виборчий бюлетень іншим особам та отримувати виборчі бюлетені від інших осіб (крім уповноваженого члена виборчої комісії, який видає бюлетені) (див., зокрема, ч. 5 ст. 76 Закону «Про вибори Президента України»).

За незаконну передачу виборцем одержаного ним виборчого бюлетеня іншій особі він може притягуватись до відповідальності за ч. 4 ст. 158 КК (за наявності в його діях всіх інших ознак передбаченого нею складу злочину).

Крім того, вжите у диспозиції ч. 1 ст. 158¹ КК України формулювання «голосування виборцем, який бере участь у виборах або референдумі, на виборчій дільниці» свідчить про те, що законодавець називає громадянина, який бере участь у голосуванні на референдумі, виборцем, а місце

проведення голосування громадян на референдумі – виборчою дільницею. В той же час в регулятивному законодавстві – Законі «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 р. – громадянин, який бере участь у референдумі, іменується не виборцем, а громадянином, який має право брати участь у референдумі, чи громадянином, який бере участь у референдумі, а місце проведення голосування називається не виборчою дільницею, а дільницею для голосування на референдумі.

Голосування виборцем, який бере участь у виборах, на одній і тій самій виборчій дільниці, а також голосування громадянином, який бере участь у референдумі, на одній і тій самій дільниці з референдуму, в день проведення голосування більше ніж один раз, можливе у випадках: 1) коли виборець чи громадянин, який бере участь у референдумі, здійснивши голосування від свого імені, отримує виборчий бюлетень (бюлетень для голосування на референдумі) за іншу особу, включену до списку виборців (списку громадян, які мають право брати участь у референдумі) на тій самій виборчій дільниці (дільниці з референдуму), і здійснює голосування від імені такої особи на її прохання, за її згоди чи обманним шляхом. Такі випадки мають місце, здебільшого, при здійсненні голосування за членів сім'ї, громадян, які фізично не можуть здійснити голосування особисто, зокрема, у зв'язку із перебуванням за кордоном. Голосування за (від імені) громадян, які перебувають за межами України, зокрема, за так званих «заробітчани», шляхом одержання за них бюлетенів для голосування при пред'явленні їх паспортів громадян України, під час проведення виборів протягом останнього десятиліття набуло масового, системного характеру.

Виборчими законами, зокрема, ч. 5 ст. 76 Закону «Про вибори Президента України», встановлено, що виборець не має права передавати свій виборчий бюлетень іншим особам, а також заборонено отримання виборчого бюлетеня від інших осіб (крім уповноваженого члена виборчої комісії, який видає бюлетені), заохочення або змушування виборців шляхом підкупу, погроз або іншим способом до передачі бюлетеня іншим особам.

Під голосуванням на виборчій дільниці розуміється (мається на увазі) як голосування у приміщенні для проведення голосування (спеціально відведеному та облаштованому), у якому обладнані кабінки (кімнати) для таємного голосування та визначені місця видачі виборчих бюлетенів і встановлені виборчі скриньки, так і на території виборчої дільниці за межами приміщення для голосування особами, яким надане таке право ст.

77 Закону «Про вибори Президента України», оскільки під виборчою дільницею розуміється не приміщення, у якому здійснюється голосування, а територія, на якій проживає певна кількість виборців.

Одночасне (в один день) проведення різних видів виборів можливе у разі проведення виборів: 1) народних депутатів України; 2) депутатів сільських, селищних, міських рад; 3) депутатів районних рад; 4) депутатів районних у містах рад; 5) депутатів обласних рад та депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 6) сільських, селищних, міських голів.

Зокрема, на виборчих дільницях у містах з районним поділом одночасно можуть проводитись вибори: 1) депутатів районної ради; 2) депутатів міської ради; 3) депутатів обласної ради; 4) міського голови; 5) народних депутатів України. На одній і тій самій виборчій дільниці у сільських населених пунктах одночасно можуть проводитись вибори: 1) депутатів сільської чи селищної ради; 2) депутатів районної ради; 3) депутатів обласної ради чи депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим; 4) сільського чи селищного голови; 5) народних депутатів України.

Частиною 2 ст. 14 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» передбачено, що чергові вибори депутатів та сільських, селищних, міських голів відбуваються одночасно з виборами народних депутатів України, проте це положення не відповідає дійсності, оскільки Постановою Верховної Ради України від 20 жовтня 2009 р. № 1648-VI чергові вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів були призначені на неділю 30 травня 2010 р. (ОВУ. – 2009. – № 82. – Ст. 2763). Згідно з п. 4 названої Постанови, її чинність не поширюється на депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів, обраних на позачергових виборах після 26 березня 2006 р.

Для проведення повторного голосування при виборах Президента України Центральна виборча комісія не пізніше як за десять днів до дня повторного голосування за поданням кандидатів на пост Президента України, які включені до виборчого бюлетеня для повторного голосування, формує новий склад окружних виборчих комісій, а сформовані окружні виборчі комісії не пізніше як за п'ять днів до дня повторного голосування за поданням кандидатів на пост Президента України, які включені до виборчого бюлетеня для повторного голосування, формують новий склад дільничної виборчої комісії.

Можливість проведення повторного голосу-

вання при проведенні місцевих виборів на окремій або кількох виборчих дільницях передбачена ч.ч. 6, 7 ст. 75 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів». При проведенні повторного голосування при виборах Президента України чи повторного голосування при проведенні окремих видів місцевих виборів кожен виборець, згідно із законом, буде двічі, тобто більше ніж один раз, послідовно здійснювати голосування на одній і тій самій виборчій дільниці, але у різні дні, що формально (за буквального тлумачення тексту диспозиції ч. 1 ст. 158¹ КК) має вважатись злочином, склад якого передбачений ст. 158¹ КК в редакції Закону від 21 серпня 2009 р., а всі громадяни України, які брали участь у голосуванні в день проведення виборів Президента України і братимуть участь у повторному голосуванні при проведенні виборів Президента України чи участь у повторному голосуванні при проведенні окремих видів місцевих виборів, мають бути притягнуті до кримінальної відповідальності за ст. 158¹ КК, оскільки ними буде вчинене «голосування виборцем, який бере участь у виборах, ... на виборчій дільниці більше ніж один раз».

Крім того, Законом «Про вибори Президента України» передбачається можливість проведення повторних виборів Президента України з підстав і в порядку, визначених ч. 4 ст. 15, ч. 3 ст. 16 та ч.ч. 7–9 ст. 17 названого Закону, які, згідно з ч. 2 ст. 89 цього Закону, проводяться тим самими окружними та дільничними виборчими комісіями на тих самих виборчих дільницях, що діяли під час останніх чергових (позачергових) виборів. Отже, у разі проведення повторних виборів Президента України з підстав і в порядку, передбачених ст.ст. 89 та 90 Закону «Про вибори Президента України», один і той самий виборець повинен здійснювати голосування на тій самій виборчій дільниці тричі, якщо при першому проведенні виборів відбувалось повторне голосування, або ж чотири рази, якщо і чергові (позачергові), і повторні вибори Президента України проводились із повторним голосуванням.

Законом України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» передбачено проведення таких видів місцевих виборів:

- виборів депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим та виборів депутатів обласних рад, міст Києва та Севастополя;
- виборів депутатів районних рад;
- виборів депутатів районних у містах рад;
- виборів депутатів сільських, селищних чи

міських рад;

- виборів сільських, селищних, міських голів.

Місцеві вибори можуть бути черговими, позачерговими, повторними, проміжним або першими (у разі формування нових місцевих рад) (ч. 1 ст. 14 названого Закону).

Для підготовки і проведення голосування та підрахунку голосів виборців утворюються виборчі дільниці. При проведенні місцевих виборів виборчі дільниці є спільними для виборів депутатів відповідних місцевих рад та сільських, селищних, міських голів (ч. 8 ст. 18 названого Закону).

Законом «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» також передбачаються можливість, підстави та порядок призначення і проведення повторних місцевих виборів. При цьому можливе призначення одночасного проведення як декількох, так і всіх видів місцевих виборів, голосування при проведенні яких проводиться на одній і тій самій виборчій дільниці. Зокрема, одночасно можуть проводитись повторні вибори депутатів обласної і районної рад, депутатів сільської, селищної чи міської ради, сільського, селищного чи міського голови. При проведенні повторних виборів також можливе повторне голосування. Таким чином, при проведенні одного із видів місцевих виборів, з урахуванням їх повторного проведення і повторних голосувань, один виборець має право (повинен) голосувати на одній виборчій дільниці чотири рази, а у разі повторного проведення всіх видів місцевих виборів, з урахуванням їх повторного проведення і повторних голосувань, один виборець має право (повинен) голосувати 16 разів.

Закон «Про вибори народних депутатів України», на відміну від законів «Про вибори Президента України» та «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», не передбачає можливості проведення повторного голосування при проведенні виборів народних депутатів України та повторних виборів народних депутатів України. Вибори народних депутатів України можуть бути або черговими, або позачерговими.

При проведенні місцевих виборів утворюються такі виборчі комісії:

- виборча комісія Автономної Республіки Крим;
- обласні виборчі комісії;
- районні виборчі комісії;
- районні у містах виборчі комісії;
- міські, селищні, сільські виборчі комісії;
- дільничні виборчі комісії.

Дільнична виборча комісія може визнати голосування на виборчій дільниці недійсним у разі

встановлення нею порушень вимог Закону «Про вибори народних депутатів України», внаслідок яких неможливо встановити результати волевиявлення виборців, лише за обставин, визначених пунктами 1–3 ч. 1 ст. 90 названого Закону. Голосування в межах територіального виборчого округу недійсним визнано бути не може – окружна виборча комісія зобов'язана встановити підсумки голосування в межах територіального виборчого округу незалежно від кількості виборчих дільниць, на яких голосування було визнано недійсним (ч.ч. 11, 12 ст. 93 названого Закону, якими ст. 93 була доповнена Законом від 11 червня 2007 р.). Проте теоретично можлива ситуація, коли на всіх виборчих дільницях територіального виборчого округу голосування буде визнано недійсним. Яке рішення у цьому разі повинна прийняти територіальна виборча комісія, Закон «Про вибори народних депутатів України» не визначає.

Таким чином, оскільки виборче законодавство, зокрема, Закон «Про вибори Президента України», передбачає можливість голосування одним і тим самим виборцем на одній і тій самій виборчій дільниці чотири рази, а Закон «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» – 16 разів, то, формально, кожне наступне (друге, третє та наступні) голосування, з позиції ч. 1 ст. 158¹ КК (за буквального її тлумачення), має розцінюватись (оцінюватись) як злочин.

Частиною 9 ст. 76 Закону «Про вибори Президента України», частиною 7 ст. 83 Закону «Про вибори народних депутатів України» та ч. 10 ст. 66 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» передбачено, що у разі якщо виборець, заповнюючи бюлетень, припустився помилки, він має право невідкладно звернутися з письмовою заявою до члена виборчої комісії, який видав йому виборчий бюлетень, з проханням видати йому інший виборчий бюлетень. Член виборчої комісії видає інший виборчий бюлетень у порядку, встановленому частиною першою цієї статті, тільки в обмін на зіпсований, про що робить відповідну позначку в списку виборців напроти прізвища виборця і розписується, а зіпсований виборчий бюлетень негайно погашається як невикористаний, про що складається акт. Зіпсований і погашений виборчий бюлетень під час підрахунку голосів враховується як невикористаний і запаковується разом із контрольним талоном у пакет з невикористаними виборчими бюлетенями. Аналогічне положення міститься у ч. 11 ст. 83 Закону «Про вибори

народних депутатів України», ч. 13 ст. 66 Закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів».

Для проведення виборів Президента України територія України поділяється на 225 територіальних виборчих округів, а для проведення голосування та підрахунку голосів за виборами Президента України територія сіл, селищ, міст, районів у містах, що входять до складу територіального виборчого округу, поділяється на виборчі дільниці. Виборчі дільниці поділяються на звичайні, спеціальні та закордонні. Звичайні виборчі дільниці утворюються для організації голосування виборців за місцем їх проживання, а спеціальні виборчі комісії утворюються у стаціонарних лікувальних закладах, на судах, які перебувають у день виборів у плаванні під Державним прапором України, на польярних станціях України, в установах виконання покарань і слідчих ізоляторах та інших місцях тимчасового перебування виборців з обмеженими можливостями пересування. Як виняток, спеціальні виборчі дільниці можуть утворюватися Центральною виборчою комісією за поданням відповідної окружної виборчої комісії на території військових частин (формувань), дислокованих на значній відстані від населених пунктів.

Крім того, законодавець не врахував, що виборчими законами передбачається можливість проведення голосування окремими виборцями не на виборчій дільниці, а за місцем їх перебування. Зокрема, статтею 77 Закону «Про вибори Президента України» передбачено порядок організації і проведення голосування за межами приміщення для голосування виборцями, які за станом здоров'я не можуть прибути до приміщення для голосування звичайної виборчої дільниці, де вони включені до списку виборців, а також виборцями, які включені до списку виборців на спеціальній виборчій дільниці, утвореній у стаціонарному лікувальному закладі, і через постільний режим не можуть прибути до приміщення для голосування.

Дільнична виборча комісія напередодні дня виборів робить витяг із списку виборців, які будуть здійснювати голосування за межами приміщення для голосування. Виборець, який голосує за межами приміщення для голосування, також може проголосувати в день проведення голосування більше ніж один раз. Оскільки кримінальна відповідальність встановлена за голосування при проведенні виборів більше ніж один раз на виборчій дільниці, а не у приміщенні для голосування, то не має значення місце, де виборець проголосував більше ніж один раз на терито-

рії (в межах) виборчої дільниці – безпосередньо в приміщенні для голосування чи в місці перебування за межами приміщення для голосування, зокрема, у місці проживання в своєму будинку, квартирі, тобто в певному місці за межами приміщення для голосування, або ж один раз проголосував у приміщенні для голосування виборчої дільниці, а другий – за межами приміщення для голосування у місці перебування. У всіх наведених випадках (варіантах) голосування здійснюється виборцем на території виборчої дільниці, тобто на виборчій дільниці.

Законом «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» передбачено, що виборчі бюлетені для голосування виготовляються за кожним видом місцевих виборів та що при проведенні голосування виборцю видаються виборчі бюлетені для голосування за кожним видом місцевих виборів. Згідно з ч. 7 ст. 66 названого Закону, виборець розписується у списку виборців за отримання ним виборчих бюлетенів на місцевих виборах, а також розписується у визначеному місці на контрольному талоні кожного виборчого бюлетеня, після чого член виборчої комісії відокремлює від кожного виборчого бюлетеня, який видається виборцю, контрольний талон та видає виборцю виборчі бюлетені для голосування. Цією самою статтею названого Закону передбачено, що виборчий бюлетень заповнюється виборцем особисто, та заборонено виборцю свої виборчі бюлетені передавати іншим особам. Після заповнення виборчих бюлетенів виборець опускає заповнені виборчі бюлетені до виборчої скриньки (ч. 9–14 ст. 66 названого Закону).

Підрахунок голосів виборців на виборчій дільниці проводиться дільничною виборчою комісією відповідно до кожного виду місцевих виборів в порядку і в черговості, визначених ст. 68 названого Закону. При цьому, згідно з ч. 21 ст. 68 цього ж Закону, виборчі бюлетені для голосування за кожним видом і кожним округом місцевих виборів відокремлюються одні від одних, і виборча комісія підраховує загальну кількість виборчих бюлетенів окремо за кожним видом місцевих виборів.

Голосування виборцем на виборчій дільниці більше ніж один раз матиме місце у разі, коли виборець на одній і тій самій виборчій дільниці: 1) голосує двічі (заповнює виборчий бюлетень і опускає його у виборчу скриньку) за себе особисто або 2) голосує за себе особисто і за іншу особу, яка включена до списку виборців на цій самій виборчій дільниці, чи 3) голосує (незаконно) за двох чи більше осіб, включених до списку вибор-

ців на виборчій дільниці, до якого включений і виборець, який здійснює голосування за інших осіб. При цьому виборець може отримати виборчий бюлетень для особистого голосування, та не здійснювати особисто голосування за себе. Але у всіх цих випадках голосування має здійснюватися виборчими бюлетенями, виданими членами виборчих комісій і отриманими виборцем як законно, так і незаконно. Заповнення і опускання громадянином до виборчої скриньки виборчих бюлетенів, які не видавались для голосування членами виборчих комісій (незаконно виготовлених, підроблених тощо), складу злочину, передбаченого ст. 158¹ КК, не утворює. Такі дії можуть кваліфікуватися за ч. 1 ст. 158 КК за наявності всіх інших обов'язкових ознак передбаченого нею складу злочину.

Для усунення наявних суперечностей між нормами, сформульованими у ст. 158¹ та ч. 1 ст. 158 КК, та неповноти описання у них ознак об'єктивної сторони передбачених ними складів злочинів вбачається за доцільне внесення до них певних змін, зокрема, термінологічних і редакційних уточнень.

Голосування виборцем на виборчій дільниці (одній і тій самій) більше ніж один раз у день проведення голосування при проведенні певних виборів можливе, таким чином, у таких випадках:

- 1) голосування за себе особисто у приміщенні для голосування на звичайній виборчій дільниці та за межами приміщення для голосування, але на території виборчої дільниці, з підстав, передбачених, зокрема, ст. 77 Закону «Про вибори Президента України», наприклад, голосування на спеціальній виборчій дільниці, утвореній у стаціонарному лікувальному закладі, який знаходиться на території виборчої дільниці, а також голосування і у приміщенні чи за межами приміщення для голосування звичайної виборчої дільниці, де виборець включений до списку виборців, у якому в графі «підпис виборця» секретарем дільничної виборчої комісії не зроблено запису «голосує за місцем перебування» при оформленні витягу із списку виборців за заявою такого виборця в порядку, передбаченому ст. 77 Закону «Про вибори Президента України»;
- 2) голосування за себе особисто у випадку, коли виборець двічі включений до списку виборців на виборчій дільниці, наприклад, в разі зміни прізвища, місця проживання, тобто коли виборець або безпідставно вдруге включений до списку виборців, або безпідставно не виключений із списку виборців на ній;

3) голосування виборцем за себе особисто і за іншу особу (інших осіб) бюлетенем (бюлетенями), одержаним (одержаними) ним обманним шляхом (наприклад, коли виборець видає себе за іншу особу, надавши документи такої особи); голосування виборцем незаконно виданим йому членом виборчої комісії виборчим бюлетенем, зокрема, у разі, коли виборець просить дозволити йому проголосувати за членів своєї сім'ї, надавши при цьому їх документи; голосування виборцем за себе особисто і за іншу особу виборчим бюлетенем, незаконно отриманим ним від інших осіб, в тому числі і бюлетенем, незаконно переданим йому іншим виборцем.

У разі якщо виборець голосує на двох виборчих дільницях, до списків виборців кожної з яких він включений, що може мати місце у випадку, коли виборець безпідставно не виключений із списку виборців на одній із них, склад злочину, передбачений ст. 158¹ КК, у його діях відсутній, оскільки на кожній виборчій дільниці він голосує

лише один раз – на одній законно, на іншій – незаконно. Статтею ж 158¹ КК передбачена відповідальність за голосування виборцем більше ніж один раз на одній і тій самій виборчій дільниці (території однієї й тієї самої виборчої дільниці). Таким чином, голосування виборцем за себе особисто на двох виборчих дільницях, до списків виборців яких він включений, складу злочину, передбаченого ст. 158¹ КК, не утворює, оскільки голосування здійснюється ним на різних виборчих дільницях, а не на одній виборчій дільниці.

Не утворює складу злочину, передбаченого ст. 158¹ КК, і вкидання виборцем, який здійснює голосування за себе особисто, до виборчої скриньки підроблених чи завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів, тобто бюлетенів, які не видавались членом виборчої комісії виборцю чи іншій особі, за яку здійснює голосування виборець. Такі дії виборця мають кваліфікуватися, за наявності підстав, за ч. 1 ст. 158 КК.

(Продовження в наступному номері.)

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Про вибори Президента України. Закон України від 5 березня 1999 р. № 474-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 14. – Ст. 81.
2. Про державний реєстр виборців. Закон України від 22 лютого 2007 р. № 698-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 20. – Ст. 282.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виборів Президента України. Закон України від 21 серпня 2009 р. № 1616-VI // Голос України. – 2009. – 10 вересня.
4. Про припинення конституційного провадження у справі за конституційними поданнями Президента України та 48 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини першої статті 157, статті 158¹ Кримінального кодексу України. Ухвала Конституційного Суду України від 28 грудня 2009 р. № 79-уп/2009. [Електронний документ]. – Режим доступу: <http://ccu.gov.ua/doccatalog/document?id=88306>

Андрушко П. П. Относительно конституционности некоторых норм Уголовного кодекса Украины, которыми предусмотрено ответственность за посягательство на избирательные права граждан и на их право принимать участие в референдуме

Автор анализирует законодательные ошибки в содержании новых составов преступлений против избирательных прав граждан, обосновывает неконституционность нормы § 51 Регламента Конституционного Суда Украины и доказывает, что конституционное производство не может быть прекращено даже в случае, если наличествовали основания для отказа в возбуждении конституционного производства, в частности недостаточность приведенных субъектом права на конституционное обращение аргументов относительно неконституционности правового акта.

Ключевые слова: Конституционный Суд Украины, избирательные права, уголовная ответственность

Andrushko Petro. Regarding the constitutionality of certain norms of the Criminal code of Ukraine that provide responsibility for encroaching the elective rights of citizens, their right to take part in a referendum

Aauthor analyzes legislative errors in the content of new structures of crimes against elective rights of citizens, grounds an illegality of § 51 Regulations of the Constitutional Court of Ukraine and proves, that the constitutional trial cannot be ceased even in case there were bases for refusal at undertaking of constitutional trial, in particular in case of lack of arguments that were stated by the subject of the constitutional claim to concern non-constitutionality of the legal act.

Key words: Constitutional Court of Ukraine, elective rights, criminal responsibility

ОГОЛОШЕННЯ

Майстер-класи суддів Європейського суду з прав людини

27 травня у Києві відбудуться майстер-класи суддів Європейського суду з прав людини Ганни Юдківської та Яна Шикуті для українських адвокатів відповідно до Програми підвищення кваліфікації адвокатів, яку здійснює Академія адвокатури України. Докладніше – на сайті www.aau.edu.ua